

Högstadiet förlades fr o m läsåret 1964 – 65 till institutets skolhem på Lidingö. Skolhemmet blev i samband därmed föremål för ett omfattande renoveringsarbete. Förläggningsspaviljonger för ett 60-tal elever uppfördes.

De som genomgått högstadiet på Lidingö skolhem eller på annat håll förvärvat motsvarande kompetens kunde välja yrkestekniska och teoretiska utbildningar av olika slag.

Yrkesutbildning.

Under 1960-talet genomfördes en omfattande omstrukturering av den yrkesinriktade verksamheten som hittills varit inriktad på hantverksutbildningar varav många krävde ganska stor rörelseförmåga. Dessa lades efter hand ner och ersattes med utbildningar som bättre lämpade sig för det elevklientel med svåra funktionshinder som nu institutet i allt större utsträckning fick ta emot. De centrala och mest efterfrågade utbildningsavdelningarna blev nu de i specialfotografering, i verkstadsteknik och elteleteknik. Den senare gav differentierad utbildning från 1 till 4 år. Det sista året omfattade specialutbildning i medicinsk elektronik. Under några år förekom också utbildning i Automatisk databehandling, ADB, (i samarbete med yrkesskolan i Solna) och en 2-årig kontorskurs i arbetsvårdens regi. Innan intagningen skedde på en avdelning fick den sökande ofta genomgå en arbetsprövning, antingen vid statens Arbetsklirik eller vid institutets egen arbetsprövningsavdelning.

Teoretiska utbildningar.

Stora satsningar gjordes under 1960-talet på den teoretiska undervisningen, också den många gånger med yrkesförberedande innehåll.

Fackskola.

F o m läsåret 1964 – 65 påbörjades 2-årig fackskola med inriktning på samvetenskapliga och ekonomiska ämnen. Fackskolan som skolform fanns bara under en kort tid och avskaffades i och med införandet av gymnasieskolan 1 / 7 1971.

Frivillig påbyggnadsundervisning.

För de elever som på grund av sjukdom eller handikapp inte hade kunnat tillgodogöra sig grundskolans undervisning och därför ej ännu var mogna för yrkesval anordnades en frivillig tvåårig påbyggnadsundervisning för komplettering och fördjupning av grundskolans kunskaper.

Bild 10. Elevföreståndare Hjärdís Boström med elever som avlagt realexamen

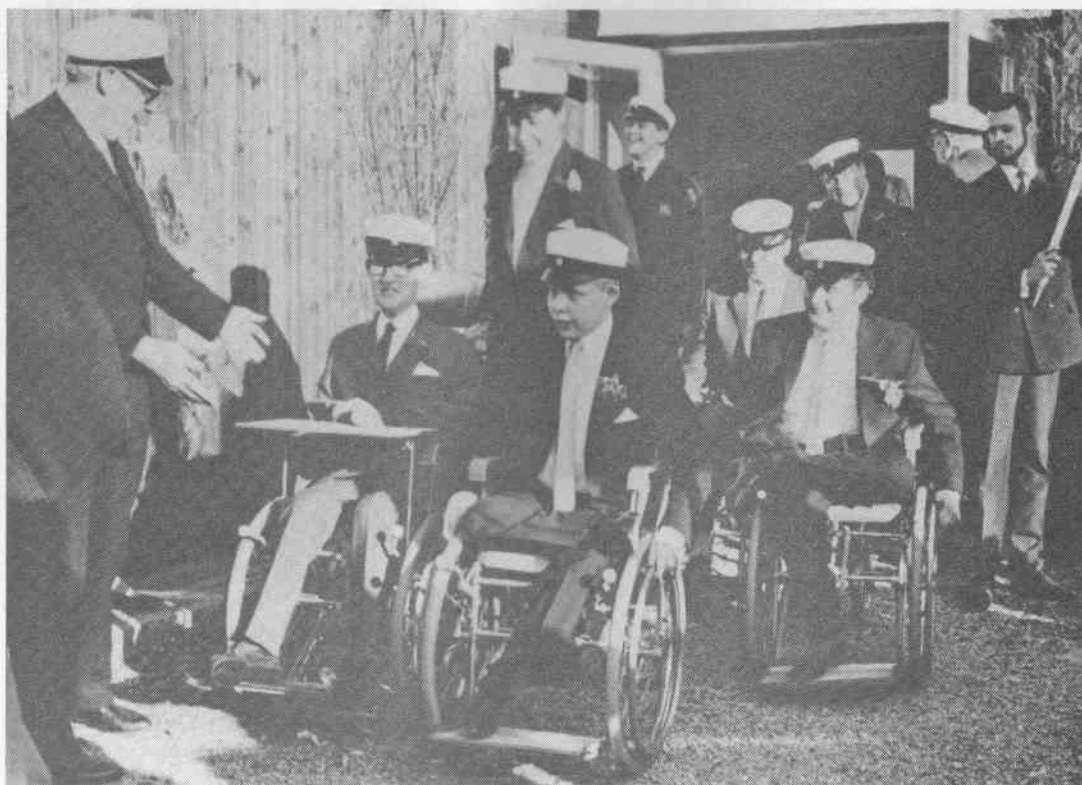

Bild 11. Rektor Karl Erik Fylking tar emot den första studentkullen vid Norrbackainstitutet

Estetisk specialkurs.

Denna kurs erbjöds de elever som av olika anledningar inte kunde eller ville välja de ordinarie fortbildningarna efter högstadiet. Undervisningen gavs i litteratur, bild, musik och inriktades dessutom i hög grad på social träning.

Gymnasieavdelningen

Under läsåret 1964- 65 inrättades en gymnasieavdelning på Norrbacka i samarbete med Solna läroverk, vars rektor kom att svara för den pedagogiska ledningen och vars lärare undervisade vid gymnasieavdelningen. Det förekom treårig undervisning på humanistisk, naturvetenskaplig och ekonomisk linje. Första studentexamen avlades 1967.

Den utökade verksamheten ställde krav på större lokalutrymmen. Dessa tillgodosågs bl a genom byggande av skol- och förläggningsspaviljonger i anslutning till huvudbyggnaden (Tallbo).

Social träning, fritidsverksamhet.

Stor vikt lades under detta skede (1960-talet) vid elevernas sociala träning. Denna leddes av sjukgymnaster och arbetsterapeuter. Stor betydelse ur rehabiliteringssynpunkt hade också den omfattade fritidsverksamheten som bedrevs i elevhemmens regi. Särskilt stort intresse väckte handikappidrotten som leddes av särskild idrottslärare.

Vårdarservice.

Hösten 1967 påbörjades i institutets regi en försöksverksamhet med vårdarservice, avsedd för de f d elever vid gymnasieavdelningen som önskade fortsätta sina studier Stockholms Universitet.

oooooooo

Hur gestaltade sig livet på en s.k. vanförestalt ?

Den ovan gjorda korta historiken ger de yttre konturerna av den verksamhet vid den s.k. vanförestalten i Stockholm, som så småningom förlades till Solna och då under namnet **Norrbackainstitutet**.

De yttre "konturerna" är givna – men hur gestaltade sig det dagliga livet så inifrån på denna mycket speciella institution, en kombination av sjukhus, skola och internat för funktionshindrade ungdomar ? Hur skilde det sig från tillvaron vid andra skolor inom det ordinarie skolväsendet ?

Här nedan skall ges några glimtar från verksamheten vid "Norrbacka" sedd inifrån, ur elevernas och personalens perspektiv. Jag begränsar mig i huvudsak till senare år, från slutet av 1950-talet till slutet av 1970-talet då verksamheten avvecklades.

Den yttre miljön

Norrbackainstitutet, som fick ersätta anstalten vid Grevturegatan i Stockholm, uppfördes under åren 1932 - 1935 på det s.k. Norrbackaområdet i södra Solna, på gränsen till Stockholm. Det blev därmed granne till Eugeniahemmet som funnits där sedan slutet av 1800-talet. Så småningom, under 1930 - 1970 talet, uppfördes på detta område också det väldiga sjukhuskomplex som kallas Karolinska Sjukhuset.

Norrbackainstitutet (NBI) och Eugeniahemmet kringgärdades under de tidigare åren av stora grönområden, som dock i och med Karolinska sjukhusets tillbyggnad så småningom krympte. Bl.a. gjordes den stora idrottsplatsen invid Solnavägen, som eleverna kunnat utnyttja, till parkeringsplats för det växande bilbeståndet.

Norrbackainstitutet låg alltså i utkanten av ett tätortsområde, men med goda kommunikationer till både Stockholm och Solna.

Den mångskiftande verksamhet som bedrevs vid NBI inrymdes i en mycket stor byggnad. Dess 8 trappor höga tornbyggnad syntes vida omkring och erbjöd en storslagen utsikt över stora delar av Solna och de norra delarna av Stockholm. I samma storleksordning som NBI byggdes i allmänhet i institutioner för barn och ungdomar vid denna tid.

Exempel på det är Tomtebodaskolan för blinda och Manilla, skola för hörselskadade ute på Djurgården.

Institutioner av detta slag förlades traditionellt till de stora städerna och hade mycket stora upptagningsområden.. Man får komma ihåg att det gäller en tid då varken medicinsk eller social rehabilitering var utbyggd som i våra dagar.

Elevvård och social träning.

Målsättningen för skolverksamheten skilde sig inte i princip från den ordinarie skolans. Samma läroplaner gällde och samma författningar tillämpades. Lärarna hade utöver sin pedagogiska utbildning ofta speciallärar-kompetens. Skolan måste emellertid sägas ha en vidare målsättning än den vanliga skolan. De elevvårdande åtgärderna var mer omfattande än i denna. Dessa åtgärder avsåg medicinsk omvårdnad, behandlingar av olika slag, kuratorinsatser etc. Med hänsyn till elevernas ofta mycket svåra funktionshinder var detta nödvändigt.

Social träning.

Ett viktigt inslag i förberedelsen för eget boende efter skolan och det arbetsliv som väntade var den sociala träningen. I denna träning förenades skola och elevhem i sina ansträngningar. Individuell träning gavs men mycket skedde gruppvis, t ex i samtalsgrupper och studiecirkelar i samlevnadsfrågor.

Idrotten.

Som exempel på fruktbarande samarbete mellan skola och elevhem kan nämnas idrotten. Som i en vanlig skola förekom gymnastikundervisning. Vid de första lektionerna testades de nya eleverna av gymnastiklärarna, för att utröna vilka förutsättningar de hade för någon idrottslig aktivitet, bordtennis, boccia etc. Idrotten blev också en mycket populär fritidsaktivitet.

Detta intresse utvecklades starkt under 1950- och 60-talen och kom att omfatta allt fler idrottsgrenar : basketboll, bollhockey, badminton, grenar som alla utövade, oavsett handikapp, oftast sittande i rullstol. Tyngdlyftning blev också en omtyckt gren som kunde utövas med stor framgång också av dem som hade svåra ryggskador s k paraplegiker.

1956 bildades vid NBI på initiativ av en av idrottslärarna en idrottsförening för handikappade. Den blev landets första och har än i dag en omfattande verksamhet. Med sitt säte i Solna anordnar den varje år de s k Solnaspelen, idrottstävlingar som drar till sig tävlande från hela Sverige. Medlemmar i denna landets äldsta idrottsförening för handikappade har hävdat sig väl både inom landet och internationellt, t ex vid handikappolympiader.

Världsmästerskap har erövrats i bordtennis och hastighetsåkning i rullstol.

Bild 12. Elevföreningens "Maskeradbal"

Bild 13. Modevisning i samlingssalen

Rullstolsdans.

Som ett inslag i aktiviteterna kan man också se dansen. Vid NBI introducerades på ett tidigt stadium *rullstolsdans*.

Diskotek och dans anordnades i samlingssalen flera gånger i terminen och då ofta på initiativ av den livaktiga elevföreningen *Norrbackakamraterna*. Både när det gäller idrott och dans utvecklades ett samspel mellan de handikappade eleverna och personalen på NBI : lärare, elevassistenter, elevhemspersonal . De senare deltog livligt i de idrottsliga aktiviteterna och fick då delta sittande i rullstol ! Det gällde idrottsgrenar som badminton och bollhockey. Det blev för dem en viktig erfarenhet hur det känns att vara svårt rörelsehindrad och bunden till rullstol.

Amatörteater.

Bland andra aktiviteter som bidrog till elevernas utveckling och sociala mognad och som byggde på samarbete mellan skola och elevhem kan nämnas amatörteater. Under många år fanns en mycket aktiv teatergrupp som gav föreställningar av teaterpjäser av Hjalmar Bergman (Swedenhjelms) och Vilhelm Moberg (Marknadsafton) m fl kända författare.

Vid de sk höstfesterna, årliga kamratträffar för f d elever och andra intresserade, spelade man revy och skämtade friskt med livet på skolan.

Musik och sång

förekom i stor utsträckning, både som underhållning av gästande artister och med elevernas egna aktiva medverkan. En särskild fond fanns för inköp av musikinstrument. Skolan hade egen kör och en allsångsgrupp som kallades "Ingemund Singers". Den är fortfarande aktiv under namnet "Stämbandet" och består av f d elever och personal.

Studiecirklar.

För övrigt förekom i studieförbundens regi ett stort utbud av studiecirklar och hobbykurser. Fritidsverksamheten bedrevs alltså inte bara internt. Man kunde t ex delta i cirkelverksamhet på den närliggande Birkagårdens folkhögskola.

Teaterbesök m m .

Viktigt var att eleverna också, som ett led i den sociala träningen, fick bekanta sig med det kulturella utbud som fanns i Stockholm : teater, konserter, muséer etc. Enskilt eller i grupp besöktes restauranger och diskotek.

Bild 14. Björn Larsson sätter fart på bocciabollen

Bild 15. "Segern är vår" ! Rolf Johansson - nr 11- visar med en övertygande gest att Sverige har vunnit över Tyskland i rullstolsbasket 1982 med siffrorna 83 - 59

Hela tiden var målsättningen att eleverna skulle lära känna och möta livet utanför institutionen och få hjälp att bryta den isolering som då liksom i dag många svårt funktionshindrade personer riskeras att drabbas av.

Föräldraföreningen.

I början av 1960-talet bildades en föräldraförening vid NBI. Den blev ett viktigt samarbetsorgan mellan föräldrar, personal och elever och gav ut en egen tidning, Sladden. Den tog många viktiga initiativ och några av dess medlemmar blev ledamöter i NBI:s styrelse. Den gjorde också viktiga insatser när det gällde elevernas fritidsverksamhet. Man samlade pengar för att finansiera den mycket omfattande skolreseverksamhet som ägde rum både inom landet, med bussresor till Dalarna, Värmland och Skåne och utom landet, främst de Nordiska länderna. I föräldraföreningens regi gjordes bl a charterresor till Riva del Sol i Italien och till Kanarieöarna.

Sammanhållningen efter skoltiden.

Skolverksamheten vid NBI avvecklades i och med utgången av läsåret 1978 /79. Skolan hade då fr o m läsåret 1971-72 gått under namnet Ingemundskolan. Både elever och personal kände emellertid ett behov av fortsatt kontakt efter skolans nedläggning. Ett flertal kamratträffar anordnades, några av dem i DHR:s regi och förlagda till dess hotell och rehabiliteringscentra : Tranåsbaden, Sommarsol, Årevidden och Dellenborg. Uppslutningen kring dessa träffar har varit mycket stor.

Det har känts angeläget att idag, när många f d elever ännu har institutionsvistelsen i friskt minne, söka låta dem ge en bild av sina personliga erfarenheter, på gott och ont. Detta har ett stort handikapphistoriskt intresse. I syfte att stimulera till sådana personliga skildringar startades i mitten av 1990-talet en förening, "Eugenia – Norrbacka Vänner". Föreningen samlar dokumentation av mera personligt slag. Ett rikhaltigt bildmaterial finns redan i föreningens arkiv : fotografier, filmer, etc. En god dokumentation finns även från Lidingö Skolhems verksamhet. Föreningens verksamhet har mött livligt intresse både från f d elever och personal. Många personliga skildringar har nedskrivits och några har också givits ut i tryck.

Gert Boström
Maj 1999.

.....

Norra länken

